

Cerkev na otoku in izsušitev Blejskega jezera.

Po arhivalnih virih priobčil Jos. Mal.

Kdo bi si mislil, da je mična, prijazna cerkvica na otoku Blejskega jezera dala kdaj prvi in pravi povod nameri popolne ali pa vsaj delne osušitve jezera: saj bi bil ta »kinč nébeški« s tem ob vso svojo lepoto, ob ves svoj privlačni prirodni čar!

In vendar se je ob času, ko tujski promet¹ ni igral še nobene vloge, sprožilo kar naenkrat to vprašanje. In nenadoma kot se je pojavilo, je tudi izginilo s površja. Naloga zgodovinarja pa je, beležiti take, same po sebi sicer malenkostne pojave, ki so pa za krajevno zgodovino zanimivi in so pravzaprav dostikrat le rahel odmev velikih zgodovinskih dogodkov, ki so pretresali svet, in jih le v tej zvezi moremo docela umeti in prav oceniti.

S tega vidika hočem v naslednjem premotriti odnošaje, ki so v svojih posledicah privedli do gori omenjene namere. V ta namen mi je pa treba v kratkih potezah orisati nekoliko strani iz sodobne zgodovine, mislim namreč vladanje cesarja Jožefa II.

Cilj vladarske naloge Jožefa II. je bila enotna avstrijska država, edinstvena v upravi in ustavi, nemška v svoji osnovi, v uradnem in občevelnem jeziku. Predvsem je hotel odpraviti vsakojake individualne oblike in zastarele predprave, skušal je kolikor mogoče centralizirati in izenačiti razne nasprotujoče si elemente. To, kar se je zdelo njemu, da je najboljšje, mora kot tako tudi ljudstvo spoznati, če ne drugače pa s silo. To je robstvo, četudi je izviralo iz najboljših nagibov, je ravno vzrok, da cesar pri podložnikih ni bil nikdar prav priljubljen. Težišče vseh novotarij in stremeljenj jožefinske dobe je bila cesarjeva utilitaristična teorija v zvezi z njegovimi državno- in narodno-gospodarskimi načeli (fiziokratizem, merkantilizem). Kar se ni bavilo z znanostjo, s poukom ali z oskrbo bolnikov in ubožcev, načeloma ni našlo v njegovih očeh pravice do obstanka.

Državna oblast si je prisvajala pravico, vtikati se v vse panoge materialnega in duševnega kulturnega življenja; zlasti občutno je ta nova smer zadela cerkev in vse njene naprave. Spomnim le na odpravo onih samostanov (1781), ki so bili le kontemplativnega značaja in se niso bodisi karitativno bodisi kako drugače izkazali kot »koristni človeški družbi«. Izšla je razentega še cela vrsta

¹ ki je, mimogrede omenjeno, za narodno in gospodarsko okrepitev prebivalstva kaj dvomljive vrednosti, dokler zahajajo med nas res le pravi »tujci«.

drugih naredb, ne da bi škofje temu ugovarjali ali se vsaj resno upirali. Nekateri teh, med drugimi tudi ljubljanski škof Karel grof Herberstein, so celo pospeševali te novotarije. Radi pomanjkanja dušnih pastirjev je moralo mnogo takih redovnikov oditi na deželo »duše past«, kakor se je izrazil Vodnik, ki je moral sam sleči redovniško haljo in oditi na novo ustanovljeno župnijo v Gorjuše (Koprivnik). Cesar Jožef II. je namreč gledal na to, da so se prevelike fare razdelile in razbremenile z ustanovitvijo novih lokalnih kaplanij in vikariatov. Tako je med drugimi na tleh blejskega gospostva, ki je bilo, kot znano, last briksenških škofov, nastala že omenjena koprivniška župnija.

Nič bolje kot samostanom se pri teh reformah ni godilo raznim takozvanim bratovščinam, kongregacijam in drugim podobnim, dobro fundiranim ustanovam. Zato se ne bomo čudili, če je blejski oskrbnik začel slutiti bližajočo se nevarnost tudi za proštijo na blejskem otoku, katera je donášala lepe dohodke škofu in briksenški kapiteljski menzi, kateri je bila vtelešena. Glasom uradnega ukaza so morala namreč vsa gospostva predložiti seznam vseh vikariatov in kaplanij, ki naj se v njihovem področju nanovo ustanovijo; razentega je bila glede te zadeve določena tudi še posebna ustmena razprava pri okrožnem uradu v Ljubljani na dan 18. maja 1782. leta.

Blejski oskrbnik Ignacij Novak je to povelje točno izvršil; skrbela ga je le usoda cerkve na otoku in s to združene proštije. Najboljši izhod iz te zadrege se mu je zdel ta, da bi to cerkev kot eksemptno popolnoma zamolčal. Vendar se je natihem že bal, da bi utegnila proštijo in cerkev v slučaju, da bi se glede dušne brige¹ ne mogla

¹ Duhovnega pastirstva cerkev na otoku ni imela, pač pa je bila dolžnost prošta, oziroma njegovih kaplanov, maševati v cerkvi in z romarji — slovenskimi, italijanskimi in nemškimi — opravljati razne pobožnosti. V poročilu, ki ga je l. 1626. poslala na škofov dvor komisija, ki je imela nalog, pregledati in urediti gospodarstvo in upravo proštije in blejskega gradu, navaja kaplan Jurij Burnel, ki je prišel s Tirolskega za kaplana k proštiji, da mu je ljubljanski škof dovolil, izpovedovati nemške in laške romarje. Najbrž je bilo to dovoljenje vezano samo na osebo. Domači in hrvatski romarji so se lahko izpovedovali pri sosednjih cerkvah in duhovnikih. Neko drugo poročilo (o. l. 1730.) pripoveduje, da so slovenski obiskovalci te starodavne božje poti prihajali po farah in v procesijah že prejšnji večer: ostali so vsi na otoku ter celo noč prepevali svete pesmi, zjutraj ob 4. uri so bili pri sv. maši, nakar so zopet odpotovali. — Sredi

smatrati »občekoristno«, zadeti ista usoda kot leto poprej razpuščene samostane, kar bi pomenilo za briksenško cerkev veliko izgubo (»und es betrübt wäre, bey einem so wohlbestellten Gotteshause, wie es die Kirch in der Insel ist, etwas dergleichen zu erleben«). Zato se je oskrbnik vseeno nagibal k mnenju, da je bolje, da se otoška cerkev pritegne dušnemu pastirstvu, kakor pa da ostane še za naprej samo navadno romarsko svetišče; tudi v tem oziru si je oskrbnik popolnoma pravilno tolmačil cesarjevo nenaklonjenost raznim ljudskim romanjem in procesijam, kar je jasno pokazal s strogimi tozadevnimi odredbami. Ako bi se pa s prošnjo zvezala tudi nova kaplanija, bi nastala zopet velika nevarnost za njeno eksemptnost od jurisdikcije ljubljanskega škofa.

Oskrbniku Novaku, ki je šele začetkom februarja istega leta (1782.) nastopil svojo službo, je bila očitno še neznana sprava, ki sta jo 10. junija 1688 sklenila ljubljanski škof Žiga grof Herberstein in briksenški škof Janez Franc v. Kuen, kjer se po dolgotrajnih sporih prejšnje dobe zedinila tako, da otok pripade ljubljanski škofiji, briksenški škofje pa imajo pravico, v cerkvi na otoku rabiti »pontificalia« kakor doma.¹ Vendar se mi zdi, da ta stoletni spor kljub temu s tem še ni bil končno poravnan. L. 1777. je namreč zopet izšel odlok radi pastoralne vizitacije ljubljanskega škofa kot ordinarija loci ter je še 21. junija 1782 briksenško škofijsko svetovalstvo z ozirom na to naročilo blejskemu oskrbniku »wie dann im übrigen Seiner Fürstlichen Gnaden von Laybach all mögliche Ehre und diese auch bey der Vorbey-Reise mit Abfeüerung des groben Schloß-Geschüzes zu-bezeugen.«

Iz tega lahko posnamemo, da sta skušali obe stranki neomejeno zavladati nad otoško cerkvijo in ondotno prošnjo, — v svojem poročilu pravi oskrbnik Novak, da »ljubljanska škofija na to cerkev zelo pritiska«.

V Briksnu je ugajal Novakov predlog, da ostane glede cerkve na otoku vse pri starem, ker bi v tem slučaju ne bilo treba ničesar izpreminjati,

meseca oktobra leta 1707. je briksenški škof Gašpar Ignacij grof Künigl obiskal tudi otoško cerkev, ustanovil ondi razen kaplana Luka Polonica še mesto drugega kaplana ter odredil, da se ima v cerkvi postaviti tudi spovednica. Škof je 16. oktobra v cerkvi ob navzočnosti mnogobrojne okoličanske duhovščine maševal in z infulo in palico podelil škofovski blagoslov. (Sinnacher, Gesch. von Säben und Brixen, zv. IX., str. 182.)

¹ Prim. Fr. Pokorn: O jurisdikciji nad cerkvijo Matere božje na blejskem otoku in nad ondotno prošnjo. Izvestja muzejskega društva za Kranjsko, XII, 1902, str. 92.

oziroma novega napravljati. Če bi pa vlade ne bilo mogoče prepričati o dosednji »občekoristnosti« cerkve, potem pritrdi škofija tudi ustanovitvi vikariata oziroma lokalne kaplanije na Otoku, in sicer na podlagi pogodbe iz l. 1688., katero so si tako razlagali, da »pripada cerkev Briksnu«.¹

V svojem poročilu kapitlju z dne 1. maja 1782 je oskrbnik grajal tudi slabo zvezo med zunanjim bregom in otokom: da pri glavnem prevozu ob prošnji, kjer stoji zidana kapelica, ni nobene hiše, kjer bi človek lahko vsak čas dobil ljudi, da bi ga prepeljali. Kajti doslej je bilo treba vedno romati nazaj v vas, ali pa na bregu toliko časa čakati, da si koga z otoka nazaj priklical. Oskrbnik je zato predlagal, da bi na onem kraju prepustili kos proštjskega zemljišča, ki je potreben za stavbo majhne kmetske hišice; ljudi, ki se bodo hoteli tam naseliti in romarje prevažati, bo vedno lahko dobiti, ne da bi jim cerkev dajala kako posebno odškodnino. Razen udobnosti za posetnike otoka bi vsled davščin narastla tudi vrednost zemljišča in tudi otoška cerkev bi imela od tega veliko koristi.

Toda vsi ti skrbno pripravljeni načrti, obdržati jurisdikcijo nad prošnjo in otoško cerkvijo neposredno briksenški škofiji, so komaj par mesecev za tem padli nenadoma in za vedno v vodo. 11. septembra l. 1782. je namreč izšel nov cesarski odlok, ki je ukinil vsakojake predprave cerkveno-upravne eksempcije. V tej naredbi izvaja cesar Jožef II., da so duhovni redovi v njegovih deželah bili sprejeti le pod pogojem (!), da pomagajo svetni duhovščini v dušebrižju, kar pa se ne dá doseči brez dolžne pokorščine napram domačemu škofu, kateremu je Bog brez razločka stanu izročil vodstvo svoje škofije. Zato hoče (cesar) zatreti v kali vsako zlorabo, ki nasprotuje načelom nemotene škofovske oblasti, vsled česar razveljavi in prekliče vse od papežev podeljene exemptiones a potestate et jurisdictione episcopi ordinarii bodisi za samostane, občine, kraje, posamezne cerkve ali osebe.² Cesar je hotel na ta način preprečiti vtikanje zunanjih škofov v notranje zadeve druge škofije, preprečiti različne spore in pošiljanje denarja iz dežele, kakor tudi onemogočiti prizive na zunanje sodne instance. Ta declaratio nullitatis se je raztezala na vse mogoče privilegije

¹ Vsekakor dvoumna razlaga: mislili so si s tem pač popolno oblast nad cerkvijo (ne samo temporalia), a v modrem samozatajevanju si niso upali naravnost reči »pod briksenško škofijo«, ker bi s tem izzvali odločen protest ljubljanskega škofa.

² Vse zadevne listine so se morale v originalu in prepisu do 1. novembra 1782 izročiti pristojni deželni oblasti.

kakor tudi na vse vrste pogodb in drugih listin de praeterito et pro futuro.

Ljubljanski knezo-škofijski ordinariat je z dopisom dne 29. oktobra 1782 obvestil oba beneficiata na blejskem otoku o tej novi odredbi, da se vesta natančno ravnati, ter sta morala prejem tega dekreta še posebej potrditi.

Zadnji up, ohraniti si stoletja preporno, četudi le nominalno duhovsko nadoblast nad otoško cerkvijo in proštijo, je s tem briksenškim škofom splaval po vodi. Toda lastninska pravica posestev in dohodkov, ki so bili s cerkvijo združeni, je ostala kljub temu nedotaknjena. Ali navsezadnje se je bilo treba bati tudi za to, da ne bo sekularizirano kakor premoženje odpravljenih samostanov.

Skrbni upravitelj Ig. Novak je imel takoj tudi za ta slučaj pripravljene nadaljnje načrte, ki naj bi onemogočili vsako zaplenitev cerkvenega premoženja. Znana mu je bila odredba cesarice Marije Terezije iz leta 1774., ki ukazuje, da se mora v vsaki župniji ustanoviti šola. Kakor s cerkveno reformo, ravno tako resno se je bavil njen sin tudi z ljudsko izobrazbo in vzgojo, češ, ljudje morajo znati že vsled državne koristi brati, pisati in računati: na polju ljudskega šolstva je predvsem stvarilni pomen Jožefa II. Pospesheval je zlasti snovanje novih ljudskih šol; glasom odloka kranjske deželne vlade z dne 6. decembra 1781 so bili starši pod denarno kaznijo obvezani, pošiljati svoje otroke v šolo.

Dobi se sicer dandanes kak narod v Avstriji, ki se smatra za jeroba drugih in se ponosno trka na prsi, češ, vso kulturo in omiko ste dobili Slovenci od nas, vse duševno delo vaše preteklosti in sedanjosti je plod naših prizadevanj, sad naše skrbi. Ako bi bili Slovenci v resnici izročili svoj napredek v roke in varstvo le-teh, bi bili pač še daleč v Kurdistanu, o čemer naj nas med drugim primerno uči nekako pol stoletja pred nastopom vlade cesarja Jožefa II. izdano poročilo o stanju blejskega gospostva, kjer čitamo, da (seveda nemški) kranjski deželni stanovi ne vidijo radi snovanja šol po deželi, ker jim je izobrazba (slovenskega) kmeta na poti: »gar nicht gerne sehen, daß der gemeine Unterthan schreibens- und lesenskundig, mithin allzu wizig werde, sondern in der dienstbaren Bauerschaft zu erhalten suchen, dies kan auch in der herrschaft Veldes beobachtet und die Errichtung der Schulen ganz unterlassen werden.«

V istem poročilu čitamo par odstavkov kasneje, da imajo v blejski gosposki, zlasti v vasi Koritno, luteranske knjige, katere župnik vestno zatira in si prizadeva, da bi moški razen o Veliki

noči tudi sicer hodili k spovedi, — sledi pa zopet skrbipolna pripomba oskrbnikova: »vnd sollen auf Schreiben und lösen (prečrtano: die Crainer) der gemain mann absolute nit angewohnt werden.« Res! za tako podporo šolstva in izobrazbe je nam potomcem zelo težko biti hvaležnim — ako smo namreč odkritosrčni sami s seboj.

Tu je menil oskrbnik Novak, da je našel pravo sidro, s pomočjo katerega se bo mogoče ubraniti grozečim valovom popolne sekularizacije cerkvenega imetja. V svoji spomenici¹ briksenškemu dvornemu svetu z dne 2. novembra 1782 razlaga, da bi le s pomočjo šole marsikaka cerkev in samostan postal občekoristen in bi se na ta način dal rešiti pod vladajočimi razmerami gotovega razpusta: le na ta način (s šolo) se je obdržal v Škofji Loki uršulinski samostan, kjer so živele doslej klarise. Tudi pri cerkvi Matere božje na Otoku bi bilo potrebno kaj podobnega ukreniti, zlasti še, ker je negotovo, kaj bo z ustanovitvijo vikariata: župniki bodo poročali enostransko, škofov komisar (ljublanski) pa tudi ni naklonjen otoški cerkvi. Zato nasvetuje Novak nujno, da se pri otoški cerkvi nastavi nemudoma tak organist, ki bi bil tudi sposoben poučevati v šoli: ako bo treba, bo na ta način mogoče dokazati vsaj bistven del šole.² Blejsko gospostvo, pravi dalje, si bo na ta način prihranilo vrhutega še letno 60 gld., ki jih plačuje od leta 1778. kot prispevek trivialni šoli; razentega bi gospostvo bilo še na dobičku za najemnino šolskih prostorov, ker bi se v ta namen porabila ali prazna hiša (Pfleghaus) pod gradom, ali pa za šolo še prikladnejša druga proštija, ki je tudi neobljudena.

Oskrbnik Novak je bil prepričan, da se bo župnijska lokalna komisija (glede ustanovitve novih vikariatov) izjavila neugodno za cerkev na Otoku, češ, da je prevažanje po vodi nepripravno in nevarno, četudi se do tistega časa, kar pomnijo ljudje, ni prigodila nobena nesreča. 29. septembra, na dan sv. Mihaela, leta 1782. se je pa vendar kakor nalašč v kljubovanje pripetila večja nezgoda, ki jo oskrbnik opisuje takole: Mlinar, ki oskrbuje prevažanje tostran jezera, je hotel okrog poldneva po končani službi božji prepeljati ljudi nazaj z otoka v navadnem čolnu (brod se je tačas nahajal na nasprotnem bregu pri glavnem prevozu ob pro-

¹ Spomenica in ostali navedeni akti se nahajajo v kranjskem deželnem arhivu v Ljubljani (odd.: Arhiv blejskega gospostva, Eccl.).

² V napovedi dohodkov in izdatkov cerkve Matere božje na Otoku leta 1782. je Novak res vstavil tudi plačo za »organista in oziroma šolnika« v znesku 200 gld.

štiji). Da bi se v čoln ne nabralo več oseb, nego jih brez skrbi prepelje, je odrinil čoln kakega pol seznja od kraja proč; kar skočijo s silo trije krepki fantje vanj, čoln se je prevagal in okrog 60 oseb je padlo v jezero. Ker je bilo še blizu brega, je bilo mogoče večino rešiti kljub temu, da se na tem mestu začena takoj jezerska globočina. Le dveh moških in treh žensk ni bilo mogoče rešiti, utonilo je tako skupaj pet oseb.

Blejski oskrbnik je dobro vedel, koliko neprijetnosti mu utegne napraviti ta zadnja nesreča; kajti gotov si je bil, da bodo nasprotniki to priliko pograbili in svetu kazali, češ, če se že pri tako majhnem shodu ljudi, kot je bil to pot, pripeti tako velika nesreča, kaj je šele pričakovati pri velikem navalu vernikov ob glavnih Marijinih praznikih, kaka večna nevarnost bi pretila obiskovalcem-faranom otoške cerkve! Ob večjih praznikih in kadar je bil obisk romarjev večji, je sicer oskrbnik pri prevozu nastavljal stražo, toda povod in vzrok za nasprotovanje je bil pa le tu.

Da bi neugodni vtis te nezgode kolikor mogoče zabrisal in nasprotnikom izvil orožje iz rok, je dal nalašč razširjati govorico, da se že dela v svrhu lažje komunikacije načrt, kako zvezati otok in zunanji breg z mostom. Od začetka tega sam ni resno mislil; počasi pa se je začel v to misel vživljati, ugajala mu je vedno bolj, in v spredaj imenovani spomenici zagovarja že popolnoma resno ta svoj načrt iz čisto oportunističnih razlogov: koristno bi bilo to tako za cerkev kot tudi za blejsko gospodstvo. Za cerkev zato, ker bi s tem postali vsi ugovori nasprotnikov ničevi, kajti most bi omogočal lahak in varen dohod k otoku. Gospodstvo bi pa pridobilo lep kos rodovitne zemlje tudi v slučaju, da bi jezero le deloma izpustili. Že ta novopridobljena zemlja sama na sebi bi predstavljala lep kapital, ne glede na to, da bi podložnik od tega polja plačeval graščini vrhutega letno še lepe davščine.

Oskrbnik Novak je bil dalje mnenja, da bi tudi ribištvo jezera z delno izsušitvijo ne bilo na slabšem: kajti če bo voda bolj plitva, se bodo roparske ribe lažje zatirale, boljše vrste pa lažje gojile.

Preden bi pa začeli z izpeljavo tega — po oskrbnikovem mnenju prekoristnega — dela, bi bilo treba napraviti določen načrt in predvsem natanko dognati: 1. ako, kje in kako bi se moglo jezero izpustiti in osušiti. 2. Ali naj se popolnoma ali le deloma izpusti; pri tem bi bilo gledati, da se ohrani voda, ki je potrebna za vsakdanjo rabo. 3. Treba je že vnaprej dognati, ako bi v slučaju le delne izsušitve jezera bilo mogoče čezenj postaviti

popolen in stalen most, ali pa bi 4. bilo prikladneje postaviti samo zasilen most s pomočjo čolnov in ladjic. 5. Kolikšni bi bili stroški v enem kot v drugem slučaju ter 6. kolikšna bi bila razlika stroškov za vzdrževanje popolnega ali le pontonskega mostu. 7. Dalje je treba biti na jasnem, če in koliko mlinov bi s tem prišlo ob vodo in 8. če bi morda ne bilo mogoče teh mlinov nastaniti ob novi strugi prekopa, kjer bi lahko nadaljevali s svojim obratom. 9. Koliko bi stala takšna prestava, in če bi le-ta bila izvedljiva, koliko bi veljal odkup, dalje, koliko bi bilo treba šteti za zamudo v mlinarjevem obratu. 10. Morali bi tudi še preudariti, ako ni nobene druge nevarnosti, če se jezerska voda izpusti. 11. Končno bi bilo treba še preračunati, ako bi za odškodnino mlinov in morebitnih drugih zemljišč (preko katerih bi šel prekop) zadostoval novo osušeni teren v polni meri.

Vsega tega si pa oskrbnik vendar ni hotel npriti na svojo lastno odgovornost, marveč je prosil v Briksnu, da mu dovolijo — v slučaju, da se strinjajo z njegovo namero — najeti na stroške cerkve Matere Božje na Otoku inženirja, ki bo izdelal podrobnejši načrt in proračun. Vsoto pa, katero bo inženir za napravo načrta približno zahteval, hoče on prej v odobrenje naznaniti, ker pred pričetkom prihodnje pomladi (1783) itak ni misliti na izdelavo tega načrta.

Iz tukajšnjih aktov mi ni mogoče posneti, kakšno stališče je zavzel takratni briksenški škof Jožef grof Spaur napram temu projektu svojega blejskega upravitelja Ign. Novaka. Odgovor je bil pač skoro gotovo odklonilen, ker bi že načrt sam na sebi najbrž dokazal, da bi se velika, v osuševalna dela in eventualno za odškodnine porabljena glavnicca nikakor ne mogla dovoljno obrestovati, celo ne pri razmeroma tako malenkostni površini pridobljene zemlje, kot bi jo bilo tukaj pričakovati. Že najkrajši prekop za odtok jezera bi požrl gotovo — za takratne razmere — tolikšne vsote, da bi jih gospodstvo ne moglo in ne hotelo samo nase prevzeti.

Mogoč pa bi bil tak prekop v reko Savo v dveh smereh. Daljši proti vzhodu, približno mimo vasi Zagorica nekako proti mestu sedanjega mostu čez Savo Dolinko na cesti Lesce—Bled. Ravna črta bi znašala 2 km, padec pa 40 m (gladina Blejskega jezera 475 m nad morjem, most čez Podkorensko Savo pa 435 m).

Drugi, v vsakem oziru prikladnejši in cenejši načrt pa bi izpeljal prekop najbrž naravnost proti jugu, in sicer začeni takoj zapadno mimo vasi Mlino in Selo do tam, kjer napravi Bohinjska Sava

veliko koleno proti severu in se na tem mestu približa do pičlih 400 m Blejskemu jezeru. Le majhen, skalovit hribček odrine na tem kraju Bohinjsko Savo zopet v vzhodno smer. Na vsak način veliko bolj ekonomičen načrt tako glede daljave (400 m proti 2 km onega k Podkorenski Savi) kakor glede padca, ki znaša tu do 44 m. Ako sedaj premislimo, da znaša največja globina v Blejskem jezeru komaj 45 m, srednja pa le približno 25 m, potem uvidimo takoj, da bi bilo po tem projektu, če bi se glede globočine popolnoma izpeljal, Blejsko jezero do malega popolnoma izsušeno. Od vsega jezera bi ostalo na najglobljih mestih morda komaj par večjih rup; toda talna voda bi iz sosednjih hribov gotovo tako pritiskala in to jezersko kotlino neprestano zamakala, da bi nastalo na tem mestu gospodarsko malo koristno močvirje, ki bi se ne dalo več izsušiti drugače, kakor da bi se poglobila obenem tudi savska struga.

Vrhutega bi bilo treba računati tudi še s tem, da bi bili savski bregovi prenizki, da bi mogli sprejeti naenkrat tolike množine tuje vode; padec Save bi se znatno znižal, voda bi zastajala, in če že ne drugače, bi vsaj ob velikih nalivih nastale obsežne poplave. Sicer pa že itak čitamo v starejših blejskih aktih o večnih tožbah in tarnanju podložnikov iz Bohinjske doline, da jim je Sava opustošila njive in travnike, gospostvo naj jim zato odpusti davke in razdeli med nje potrebnega živeža pa tudi lesa iz svojih gozdov, da zajezijo nevarna mesta ob Savi.

Kakor sem že prej omenil, bi talna voda, katero jezerska gladina vzdržuje vedno na gotovi višini, po vsej bližnji okolici jezera z njegovo izsušitvijo zelo padla. Posledica tega bi naravno bila, da bi prišla večina vodnjakov po gornjih vaseh ob vodo, vodnjake bi morali potem primerno poglobiti. Take slabe izkušnje so imeli pred par leti n. pr. tudi pri grunewaldskih jezerih poleg Berlina. Gladina teh jezerc je vsled velikanske množine vode, ki jo potrebuje cela vrsta tovarn in prekopov v okolici Charlottenburga, padla za 3—4 m,

polagoma se bodo ta plitva jezera popolnoma usušila: namesto zdravega, krepkega gozdnega zraka se je po teh krajih začel širiti dušljiv smrad gnijočih gob in razkrajajočega se rastlinja. V sredini jezer so se pokazale blatne sipine, ki jih bo polagoma pokrila vegetacija. Medtem pa tvori nebroj luž in močvirnih mlak pravo torišče komarjev, brencljev in druge živadi, tako da so začeli posestniki jezer premišljati o tem, kako vse to zasuti.

Ljudsko sporočilo pripoveduje o marsikakem jezeru, ki je stalo prejšnje čase tam, kjer se danes razprostirajo rodovitna polja in travniki. Tudi tektonični sestav okolice potrjuje v večini teh slučajev verjetnost obstoja takih jezer (n. pr. pri Kamniku, Strleku na Dolenjskem, Jezerskem in Prevaljah na Koroškem, na Barju itd.), ki imajo večinoma svoj izvor v ledeni dobi, ko so velikanski ledeniki izdolbli v dolinah globoke kotline, v katerih je pozneje zastajala voda in se na drugi strani nagrmadila velikanska množina peska, ki je zabranjevala rekam odtok (n. pr. na ljubljanskem Barju).

Valvasor nam pripoveduje v svoji knjigi (II, 150), da so kmetje v bližini njegovega gradu v Mediji po kratkem rovu izpustili malo jezerce Za hribom, od katerega ni ostalo drugega nego globok ribnik. Pridobljeno zemljo pa so izpremenili v njive in travnike.

Istotam (II, 149) poroča naš kronist, da so bile ob Blejskem jezeru dobro obiskovane toplice, ktere je pa ob njegovem času uničil takratni blejski oskrbnik Waidmannsdorf na ta način, da je z majhnim prekopom napeljal tja jezersko vodo. Storil pa je to po Valvasorjevem mnenju iz gole skoposti, da mu ni bilo treba pogoščati odlične gospode in znancev, ki so se prihajali tjakaj kopat. Poznejše izvestilo (1730) skuša sicer to trpko obsojbo omiliti s tem, da kara ljubljansko plemstvo, ki da ni zahajalo na Bled toliko radi zdravja in božje poti, kot radi zabave, in odsvetuje zato zidavo posebnega kopališča.

